

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
„ pol leta	3 „ 20 „
„ četert leta	1 „ 70 „
„ mesec	— „ 60 „

Po pošti:

Za celo leto	7 for. 50 kr.
„ pol leta	3 „ 80 „
„ četert leta	2 „ — „
„ mesec	— „ 70 „

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Oznaniła.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štempelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

Št. 35.

V Celovcu v saboto 12. maja 1866.

Tečaj II.

Naši deželni zbori in naš politični program.

III

(Dalje.)

Ostaja nam še povedati, kako se je goriški zbor o državopravnem vprašanju in septemborskem manifestu izrekel (o teržaškem nimamo nobenega sporočila). Rodoljubni slovenski poslanec Černe je 13. dec. pr. l. adresno ali zahvalnico na Njeg. veličanstvo zboru predložil in v 6. seji 15. dec. dobil besedo, da jo priporoči in razloži, zakaj da naj bi se poslala. Govoril pa je (laški) tako le:

„Zdaj primem jaz za besedo, da dokazem in spričam svoj predlog. Toda zagotavljam vas, gospoda moja, da nimam namena nadlegovati vas s kakim dolgim govorom o ustavnih pravicah narodov; kajti to se pravi delati visoko politiko, — zdaj pa menim, da ni čas za to.

Želim pa velikoveč, gospoda moja, da zvesto pazite na dva prevdarka, ki ju imam za svojo dolžnost vam povedati, s posebnim ozirom na našo deželo, pokneženo grofijo goriško in gradiško.

Pervič omenim, da, če bi visoka zbornica, kakor se mi zdi, popolnoma in radovoljno molčala o najvišem patentu 20. septembra, ne zlagalo bi se to kratko in malo niti z našimi, niti z interesi naših deželanov, ktere smo tu zastopati poklicani, ker bi se potem o nas, če molčimo, sploh lahko kaj tacega mislilo in reklo, kar nikakor ni res. Lahko bi se namreč reklo, da nismo mi in ljudstvo, ki ga tu zastopamo, še zadosti godni za ustavne naprave; — ker ne damo od sebe nobenega znamenja, da živimo, mislil bi lahko potem marsikteri o nas, da nam je

kar vse eno, ali vodi ta ali taminister deržavno kermilo in da nam po takem tudi ni nič mar za to, da se spet absolutizem nazaj poverne. Jaz pa sem preverjen, da bi tako mnenje kar nič ne ugajalo niti nam niti volivcem našim.

Pa tudi tako bi se še lahko naše molčanje raglagalo, kakor da bi bili mi očitno zoper ministerstvo, ki ima zdaj oblast v rokah; naposled bi se celo lahko reklo, da smo tudi očitno zoper celokupnost in celo obstanek avstrijske cesarevine.

Ali nikarte, gospoda moja, da bi jaz mislil, da je kdo med nami in med deželani našimi, ki jih zastopamo, ki bi ga take misli sprehajale; ali nasprotniki naši, in o tem, menim jaz, da ste z menoj enih misli, sumijo nas in krivo sodijo lahko tako in enako, v čem jih še podpira bodisi geografična lega naše dežele, bodisi politične prizadeve Slovanov kakor Italijanov.

Lahko si pa tudi še spričajo svoje mnenje o našem molčanju z mnogoverstnimi drugimi okoliščinami, ki so resnične ali neresnične, in so se zgodile ali niso se zgodile, toda zdaj ni časa o teh govoriti.

Navedel bi še tudi lahko druge okoliščine, ki so v stanu človeka pripraviti na take misli, če bomo molčali; pa dosti naj bo teh, ker mislim, da tu ni kraj naštevati vse od kraja. Zadosti mi je, da sem vam dokazal, da nam je potreba kaj spregovoriti, da ne bi na nas sumili in tako, kakor sem zgorej omenil, o nas mislili. Gospoda, odkar nam je po milosti Njeg. veličanstva, premilostljivega našega cesarja, diploma od 20. oktobra 1860 dana, živimo mi v ustavni deržavi. V vsaki ustavni deržavi, tudi v tistih, kjer se je javno življenje najbolj razvilo, je pa navada in neka pravna ali moralna dolžnost vseh strank, ki se tam nahajajo, izreči in povedati voljo svojo ena

proti drugi, kar ni le strankam samim v prid, ampak tudi deržavi. To ni samo kar zelo koristno strankam, ki stojé na strani ministerstva, ampak tudi tistim, ki mu nasprotujejo, da tako zvedó, koliko da jih je in kako močne da so.

Treba je, da ministerstvo pozna svojo stranko in ve, doklej da ga ljudstvo hoče podpirati; ravno tako pa je tudi za nasprotno stranko ali opozicijo dobro, da tudi ona pozna svojo moč in veljavo, da ve razsoditi in najti pravi čas, kedaj naj bi njeni močje prišli za deržavne vajeti in stopili v ministerstvo.

Mislim tedaj, da je gledé na to prevdaranje kar zelo potreba, da kaj spregovorimo in posebno zahvalno pismo, ki ga jaz predlagam, sklenemo.

Njeg. Veličanstvo je v svojem patentu od 20. sept. t. l. k nam spregovorilo; Njeg. veličanstvo je s patentom od 20. sept. ponovilo obljubo, zvesto vzdrževati ustavne pravice, ki so bile podeljene narodom po diplomih od 20. oktobra 1860; Njeg. veličanstvo je s patentom od 20. septembra 1865 priznalo, da ni bilo mogoče ustavnih pravic na podlagi patenta od 26. febr. 1861 in z „Reichsrathom“ v djanju izpeljevati; naravno ni bilo to mogoče, ker $\frac{1}{3}$ avstrijskih stanovnikov ni sprejelo februarskega patenta ter mu je vedno nasprotovalo. Pa tudi z „Reichsrathom“ je bilo to nemogoče, izpeljati, ker se ni z njim ukljub toliko poskušnjam, ki so se delale z njim štiri leta in pol; ukljub vsem mogočim makinacijam ali spretkarijam in najsilnejšemu prizadovanju ministra Šmerlinga, ki je pa zdaj odstopil, ni moglo priti do kacega porazumljenja ali sprave; v tem „Reichsrathu“ je imel le en narod svoje zastopnike, vsi drugi (narodi) niso bili zastopani.

Besednik.

Glas iz Tominskega.

5. maja 1866.

△ Ravno slišim veselo (?) vriskanje vrljih slovenskih novincev, ki se, mili dom in rojake svoje zapuščaje, podajajo k odločnim jim polkom. Zdi se mi, da njih edina tolažba je milo doneče petje slovensko, ktero po hribih in dolih odmeva. Voščimo jim, da bi se slavno za cesarja in avstrijsko domovino borili ter se tudi srečno vrnili. Gotovo bi ta nam preteča vojska bolj popularna bila, ako bi šlo bolj za korist avstrijske nego nemške celej carevini škodljive politike. Zelo želijo vsi pravi zadaljni obstanek cesarevine naše vneti slovanski rodoljubi, da bi se Avstrija pogubljive nemške politike znebila in tako Nemčijo, ki nam nobenega dobička, ampak le zgubo in mnoge dušne in materialne žrtve vzrokuje, samej sebi prepustila. Žalostni dokaz temu so nam od 48. leta prebritke skušnje. Naj bi se torej Avstrija ne imenovala nemška velevlad, ker se nam to ne dozdeva prav, ko izmed 37 milijonov stavnikov šteje komaj 8 milijonov Nemcev. Že to ime kaže nam nemško nadvlado čez druge narodno-

sti. Zatorej naj bi vsem narodom ravnopravična Avstrija se v vsem in povsod kot prava Avstrija ravnala in tako bi se zopet zadovoljnost in večji zaupanje do nje vrnilo. Vsi rodoljubi se torej teh misli, da bi bila vlada, ako jej je ravnopravnost tudi našega zlo v javnem življenju zatiranega naroda resno pri srcu, lahko že več ravnopravnosti do sedaj v življenje vpeljala, akoravno se ima zraven tega še z večimi težavami boriti. Saj živimo že 6. leto po oklicanej oktoberskej diplomu, nu njeni plod je slovenski narod celo malo še okusil. Ni se torej čuditi, ako prosti slovenski narod, ki se s politikom ne peča, še ne ve, da imamo mesto absolutne vstavno vlado. Vsaka preuredba se menda le po svojem plodu ali vspehu prav spoznati zamore. Tako le se meni dozdeva, čeravno nisem noben politikar, pa saj kaj tacega umevati ni treba politike „štadirati“, ker to nam že zdravi um jasno veleva. — Naj ti, dragi nam „Slovenec“ priobčim, da so se tudi v slov. primorju že župani svojih dolžnost zavedeli in da že pogostoma le slovensko vradujejo, posebno kar se občinskih zadev tiče. Hvala torej, komur hvala gre! Posebno naš župan na Idriji (pri Bači) kaj lepo slovensko piše, akoravno je bil v tisti dobi v šolah, ko se ni še nihče slovensko brati učil. Izuril se je bil pa sam s čitanjem slovenskih časopi-

sov in knjig v slovenščini tako, da jej je sedaj kos v besedi in tudi v pisanju. Tu se vidi, kaj velja trdna volja in naukaželjnost! Vsem slovenskim županom vam bodi on v izgled! Da se po vsem Slovenskem slovensko uraduje, to tirja zagotovljena nam ravnopravnost in napredovavni duh našega časa. Pa ne le v srenjskih, ampak tudi v vseh c. kr. uradih, ki imajo s Slovenci opraviti, naj bi se že enkrat resno poprijeli slovenskega uradovanja! Vlada pa, kot najviša izvršivna oblast, naj bi skrbela za uradnike ter nam le take može pošiljala, ki so našega jezika popolnoma zmožni; kajti sicer smemo s polnim pravom dvomiti, da ona nam je le v besedi ne pa, kakor se spodobi, tudi v djanju pravična. — Čudom smo se čudili, da so povabilni listi k novičenju ali nabiranju bili letos v nemščini izdelani, akoravno nam je znano, da vladina tiskarnica tržaške namestnije vse mnogovrstne pozivne liste tudi po slovensko tiska, pa menda so le uradniki krivi, ako ne pišejo po slovenski poziv v Trst. Lani kakor sem enkrat že v „Slovenca“ omenil, so novinci ajdovskega okraja dobili slov. povabila; ne vem si torej razjasniti, kako je to, da Tomin, ki kot Ajdovšina tudi pod tržaško namestnijo spada, dobiva drugačne! Zatorej prosimo domoljubne uradnike, posebno pa take, ki so člani sl. tominske či-

Zdaj pa je Njeg. veličanstvo pripravilo novo pot, da bi dosegli ta cilj in konec in v djanje vpeljali ustavne naprave potsvobodnega porazumljenja in sprave med narodi. Zatorej se bodo le-ti poklicali, da naznanijo svoje želje — poklicali se bodo med temi tudi postavni zastopniki domovine naše, poknežene grofije goriške in gradiške.

Po takem se je tedaj, kakor jaz mislim, z najvišim patentom od 20. sep. 1865 korak naprej storil, da bi se v življenje vpeljale ustavne naše naprave, zlasti kar se tiče naše dežele, dobila je tudi ona pravico, z drugimi vred važno in veljavno besedo spregovoriti.

In ravno zavolj tega mislim, da je potrebno narediti spoštljivo zahvalnico Njeg. veličanstvu za podeljene nam pravice po patentu od 20. sept. 1865; zatorej naj mi bo dopuščeno sledeči predlog nasvetovati:

1.) Naj se sklene na Njeg. veličanstvo zahvalnica za patent od 20. sept. 1865;

2.) Naj se za to izvoli poseben odbor 5 poslancev, ki naj, kar najhitrejši morejo, zbornici dotičen načrt v prevdarek in sklep predložijo.

Černetov predlog podpirajo tudi gg. poslanci Doljak, Winkler, Fabiani, da, celo drugi, ki beržkone zanj nič ne marajo. Sledila je tedaj koj volitev in bili so v odbor izvoljeni gg.: Černe, Fabiani, Pollay knez — nadškof Gollmayr in Doljak, da zahvalno pismo složijo.

(Konec pride.)

Avstrijsko cesarstvo.

Dozdaj še ni vojske, ali začne se lahko vsaki čas, ker priprave se zanj res delajo povsod na vso sapo. Tudi duh in serca narodov se vnemajo, da bi se tolikanj pogumniši bili za domovino ter žertvovali zanj kri in življenje. Pravijo, da se skoraj okliče narodom cesarski razglas, v katerem se napoveduje vojska in da vlada neki tudi pokliče poslance iz vseh deželnih zborov na Dunaj, da jej bodo kot svetovavci na strani stali pa samo za to (ad hoc). To se ve da bi bilo federalistom po volji, nikakor pa ne centralistom in avtonomistom, ki vidi le po „Reichsrathu“ vpijejo, češ, da ima en čudno moč v sebi in je edini pomočnik vper vse nevarnosti, ki nam od vseh krajev poté. Kamor koli pogledaš, vidiš le solze točiti po njem in žalovati, da se vlada vendar še

ne da omečiti in pregovoriti, da bi „Reichsrath“ sklicala, ki bi sovražnikom tako zelo imponiral, nas vse pa s serčnostjo navdajal! Sto — in še večkrat je bilo pa gotovo že od naše strani rečeno, da tako ne gre in da za Boga nikar več tacega „Reichsratha“, kakor je bil sistirani, ker bi ne le nič ne veljal, ampak bi še celo velike zmešnjave delal in tako nevarnosti pomnožil! „Nar. listi“ pišejo o tej zadevi to le: „Centralisti mislijo, da bi Avstrija veliko veljavo zadočila, ako bi se zopet „Reichsrath“ sklical, ne spominjaje se, da je bil on domačinom le v pohujšanje, tujcem pa v zasmehovanje, ker mu nikoli ni nič družega na misel prišlo, razun kar je Šmerling hotel! Potem mislijo centralisti, da je res, da bode „Reichsrath“ vse avstrijske narode kar zedinil, a ne spominjajo se nič, da je bil ravno avstrijske narode razdvojil ter razpertje in neslogo med njimi napravil in da Slovani takraj litavskih dežel nikdar ne bodo svojih poslancev vanj poslali. Kdo bo takemu kernjemu ali na pol parlamentu kaj upal, bodisi doma ali v tujih deželah? Nihče! Če se pa deželni zbori skličejo, bili bi oni res pravi zastopniki kraljestev in dežel in glasovali o času nevarnosti gotovo za to, da je treba premoženje, kri in življenje za skupno domovino darovati. Le tedaj bi se zaupanje spet oživilo, tudi bogatinci bi nam denarja posodili, avstrijski narodi pa bi z veseljem svoje sinove v ogenj poslali.“ Mi tem besedam nimamo nič družega pristaviti, kakor željo, naj bi ne ostale glas vpijočega v puščavi! Med tem pa, ko si slovanski listi za pravo korist Avstrije tolikanj prizadevajo, in gredo že njihovi sinovi na bojno polje, da bi jo z mečem v roci proti sovražniki branili, — kaj moramo slišati, kaj nam piše „Wiener Abendpost“? Cujte pa stermite! Ona piše: „Avstrija bode, kedar jo napadejo, z dobro vestjo reči zamogla, da ni bila sebična politika, ne tudi specifično avstrijska misel, da je za orožje zgrabila.“ Tako vladin list. Prevdarja naj pa te besede vsak sam in žaluje v svojem sercu, da se v takih stiskah še kaj tacega piše!

Vojska se na vso moč zbira proti severju in jugu. Menda ne bo dosti manj kot 1 milijon vojakov stalo Prusom in Italjanom nasproti, prostovoljcev pa najmanj 50.000 mož. Svet ni kmalo tako velike armade videl; najbolj pa bodo stermeli sovražniki, ker so mislili, da Avstrija še mazinca ne bo mogla ganiti! Na Tirolskem se napravi črna vojska, in na Českem prosijo orožja. Ko so 7. t. m. v Pragi spominek rajnemu predstoj-

niku Sokolov g. Fügneru odgernili, govoril je dr. Gregor z navdušeno besedo Sokolcem ter jim rekel, naj bodo pripravljeni, braniti dediščo svojih očetov, domovino česko.

Terdnjave: Krakov, Olomuc, Terezín, Kraljični Gradec, so z vsem potrebnim previde in kupi se 60.000 konj (po 120, 150 in 180 gld.), „Presse“ pravi, da bode proti Prusom stalo več ko 300.000 mož in veliko tisoč prostovoljcev, razun tistih, ki so po terdnjavah nastavljeni. Veliki poveljnik proti Prusom bode Benedek z generali Ramming, Khuen, Edelsheim i. t. d.; proti Italjanom pa nadvojvoda Albrecht, Gablenz itd. Vojaki so sploh bojaželjni. Tako je neki grof Hunyady cesarju besedo dal, da bode s svojimi husarji pruske konjike na drobne kosce razsekal. Benedek in drugi generali pa pravijo, da če ne bo vojske, gredo vsi koj v pokoj. Tudi cesar je poln zaupanja v Boga, v svoje zveste narode in junaško armado. Ako tedaj Bog da in sreča junaška, je zmaga gotova!

Ogerski zbor je skupaj, ali ne sliši se nič prida od njega, ravno tako tudi nič gotovega od kraljevinskih odborov, ker so člani obljubili zdaj še o vsem molčati. Žalostna pa je ta novica, da je Deák še vedno za nemško-madžarski dualizem, tedaj tudi za vojsko zoper vse tiste, ki niso Madjari in Nemci. Da bi se vendar kaj zmordil, dokler je še čas!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Kateket celovške glavne šole; prostovoljci; tudi Slovani živimo!) Služba kateheta glavne šole je razpisana. 22. avgusta t. l. bode pismena, 23. pa ustmena preskušnja. Da katehet 3. in 4. razreda v Cel. mora znati slovenski, dokazovali smo že večkrat. Ravno v ta dva viša razreda pride vsako leto precej takih fantov, ki ne znajo besede nemške. Dalje je ta katehet tudi profesor katehetike in pedagogike pri bogoslovcih in pripravnikih, katerim je tudi dobro kaj po slovenski povedati. Slednjič je ta katehet tudi pri farnem konkursu in izprašuje duhovnike iz imonovanih predmetov. Kako pa je živo treba, da slovenski duhovnik katekizuje po slovenski, kakor je več let že vaju, pokazalo se je ravno pri poslednji preskušnji! Zatorej vabimo in prosimo slovenske duhovnike, ki imajo sposobnosti in veselja do te važne službe, naj se pridno

tavnice, naj svoje domoljubje tudi nekoliko v djanju pokažejo! Vsi jim bomo za to potem hvalo vedeli, ako se bodo ravnali po Belkredjevi okrožnici. — Akoravno nas slovenske Primorce ne zadeva okrožnica ljubljanske konsistorije, vendar so se tudi tukaj vsi čudom čudili, kako da je bilo mogoče, da se je ta okrožnica očitno razglasila in ne pa rajši kot „geheime Instruktion“, da bi se tako dotični gg. konsist. svetovavci pred celim svetom ne bili „blamirali“. Jako dvomi vsak ne samo rodo — ampak tudi pravi človekoljub, da bi ta okrožnica, ako se bode strogo v djanju izvrševala, mladini služila v časno in večno srečo? Kdor se je že količkaj s podučevanjem mladine pečal, ve gotovo kako ogromna ovira se je ž njo ubogim ljudskim učiteljem na pot uspešnega napredovanja postavila. Kdove ve, kako je žetežko slovenske zaumene otrokom v glavo ubijati, in preden se otrok navadi, da je riba — Fisch, miza — Tisch, in kako da se sklanjajo te nemške besede, koliko žolca ne razlije učitelj, preden se jim te ničvredne malenkosti v glavo vtisnejo! Zatorej, hvala Bogu, da nas primorskih učiteljev ta ukaz nič ne zadeva, in Bog nas tudi nadalje take okrožnice obvaruj, ravno kot hude ure! Rajši, bogme! bi šel ovce past, kot se vkvarjal in belil glavo z nemškutarjenjem ali po-

nemčevenjem otrok, in jim tako priliko, kaj bolj za življenje koristnega učiti se, jemal! Saj me tudi skušnja uči, koliko sem pretrpel, preden sem se v Idrijski glavni šoli malo golih nemških besed navadil in kolikokrat sem moral neko veliko leseno steklenico domu nesti, kedar namreč sem „kraneris“ govoril. Jojmene! kakšna sramota je to bila, ko so tedaj vsi otroci, kot ptiči za čukom, za menoj letali! Nikdar pa mi ne bo šla iz glave neka žalostna zgodba, ki se mi je v resnici s tisto nesrečno leseno steklenico prigodila. Bil je ravno tisti večer pred sv. Martinom, ko me je zopet nesreča zadela, da sem moral zaradi „kraneris reden“ osodopolno steklenico domu nesti. Nesrečna (?) mati, mislil sem si, ki si me le „slobeniš“ učila! Jokal sem in milo prosil učitelja, da naj mi odpusti, ker se bojim hišnih gospodarjev, ako me zopet vidijo domu tako sramoto vlačiti! Ali moje zdihovanje ni pri njem nobenega usmiljenja našlo. Ker torej ni bilo drugači, vzamem steklenico ter jo ztisnem pod pazduho, pa evo, gotovo je letelo za menoj do mojega stanovanja vsaj 50 otrok z nepopisljivim smehom me spremljaje, dokler nisem zmuknil skozi duri v hišo. Mislil sem jo revček kam skriti, ali bilo je zastoj, ker jo je gospodinja videla z okna, ko sem jo pod pazduho nesil. Ona molči, dokler ni

prišel gospodar iz rudnika domu. Tu mu je pa hitro skrivši povedala, da sem že zopet leseno steklenico za kazen domu prinesel. „Ravno prav,“ ogovori me gospodar, smehljaje se, jutri bo sv. Martin, lepo si nas menda z vinom preskrbel, da ne bo treba v krčmo ponj!“ Sram me je bilo in tresel sem se kot šiba, ker sem se od gospodarja še druge kazni bal. Vendar se mi ni nič drugega zgodilo, in rajši bi bil tudi vsako drugo kazen trpel kot to sramoto. Drugo jutro sem jo moral pa zopet v šolo nesti, ali na poti se mi pripeti grozna nesreča. Nek tovarš namreč mi šaljivo reče, da naj mu jo dam, da jo bode že on do šole nesel. Jaz revček mu verjamem in mu jo rad izročim. Ali jojmene, kaj se zgodi! Tovarš, ki je bil, akoravno še majhen, ves zvit, prime steklenico in jo z vso močjo tako treši v bližnjo skalo, da se je po sredi razpočila. Kaj mi je bilo storiti? V šolo pridši in steklenico učitelju izročivši, me osorno gleda in praša, kaj in kako sem delal, da sem jo razklal? Izgovarjal sem se, da mi je to tovarš N. naredil, ali zastoj! Veli mi torej drugo narediti pri mizarju. K sreči se je g. učiteljeva jeza ukrotila, ko so me starši obiskali, in tudi g. učitelju nekaj iz Trsta prinesli, ki mu je jezo proti meni za vselej ugasilo. To pot sem jo namreč zadnjikrat domu nosil, akoravno sem še mnogokrat

pripravljajo na konkurs za to mesto. Prepričani smo, da bojo naš prem. knezoškof serčno veseli, ako se jih oglasi veliko Slovencev in da bojo to službo „ceteris paribus“ gotovo tudi podelili le Slovincu. — Priprave za kervavo vojsko se godé po vseh deželah in krajih naše cesarevine. Gotovo tudi naša Koroška ne bo zaostajala za drugimi. Naj bi se tudi pri nas kak veljaven mož oglašil in lotil dela, da na noge spravi nekaj kompanij prostovoljcev. Svosti smo si, da tak oklic ne bode ostal glas vpijočega v puščavi! Kajti vsi smo za to, da se ohrani zlati in ljubi mir pa pokoj; — kar pa vganjata posebno Prus in Talijan, to pa je vendar za našo državo že preveč! — Poslednjič smo omenili, kako malo „Klagenfurterica“ nas Slovence obraja, kako rada nam Slovincem ali Slovanom sploh kako grenko in sramotno zagode, danes pa moramo še to omeniti, da tudi uradni, časniki na Dunaju, post. „Wiener-Zeitung“, „Konst. österr. Zeitung“ in še drugi malo marajo za nas Slovine in naše časnike. „Wiener Ztg.“ nikoli ali malokdaj navaja, kaj pišejo slovanski časniki, njene oči vidijo le „Presse“, „Fremd. Blatt“, „Wanderer“, „Debate“, „Pester Lloyd“; kaj mislijo in pravijo o tem, kar počenja visoka vlada, časniki naši, to jo malo serbi in skerbi, za to je slepa in gluha, — da! še celo kako grenko in debelo, kako lažljivo in žalivno rada zraven pritise. Može, ki služite vladi, ne prezirajte po starej navadi Slovanov in njihovih časnikov; Slovanov je 18 milijonov, in ni bilo le enkrat, da so sami ti zvesto, nepremakljivo stali za vlado in Avstrijo varovali nesreče pa jo rešili pogube!

Blizo Štajerja. — xy — (Vojskin hrup. Brod čez Dravo pri Labudu. Peklenšček, dober mož.) Nesrečna nemška politika v Avstriji, ki je njena krvopivna mōra že skozi stoletja, napravila nam čedalje večje zadrege in nas zapleta v vedno večje homatije. Obetajo se nam hude vojske na jugu, na severju in morda še na vzhodu. Vse se na ta prepira in topov grom oborožuje; od vseh strani čujejo se velikanske priprave! Ktera živa duša ve, kako in v čegav prid se bode vse to končalo? Vendar pa državni krmirji nočejo videti robastih pečin, ob katerih jim je državno ladijo voditi. Vse oznanovanje in vpitje po časopisih se votlo odmeva, kakor pastirjev glas po planinskih zakotjih in tokavah, ki ga drugi ne sliši, nego večni Bog, jastrebi, sokoli, kregulji, sōve in druge gorske ptice. Res se prosto ljudstvo celó

„slobenisch“ ali kakor, tistikrat rekli so „krainerisch“ govoril. In glejte, ta čudna „metoda“ mi vendar ni ugasnila ljubezni do slovenščine tudi potem ne, ko sem v više šole prišel in se bolje v nemščini izuril. — Nektere naše visoke glave posvetnega stanú še zmirsj menijo, da brez nemščine za Slovence ni niti časne niti večne sreče! In to se godi še anno Dni 1866! Da je pa g. sedanji ravnatelj v Idriji Fr. L. in rojen Slovenec tako voljen izpolnjevalec ljubljanske konsistorjalne naredbe, to se mi čudno dozdeva, ker sem ga, dokler je v Ipavi bival, imel za značajnega moža. Tužna nam majka Slava! Menim, da tista nesrečna okrožnica ni le pri kranjskih, ampak pri vseh po drugih kronovinah stanujočih Slovincih, občno in pravično nezadovoljnost zbudila. Še celo nemški časopis „Wanderer“ jo je omenil z opazko: „Kein Wunder, dass diese Konsistorial-Verordnung die Gemüther aller Nationalen erregt hat“. Dalje o tej čudni raci govoriti, bilo bi le vodo v morje nositi, kajti ves slovanski svet in vsi slovanski časniki so jo hudo obsodili. Slomšekov in Strosmajerjev nam primanjkuje po slovenski zemlji! Bog nas pa tudi varuj takih viših naredb in prikazni na slovenskem obnebu za vselej! — Srečno dragi mi „Slovenec“ in glasonoša pravega slovanskega rodoljuba!

za vojsko malo več kaj zmeni; a temu ni čuda, ker si menda misli: Vzeti mi nimajo več kaj! Radi ljudje vojakom postrežejo in storijo, karkoli le premorejo; a časi so hudi! Po več hišah ne najdeš niti kruha, niti moke, niti zabele, niti soli — malo kisline vse odrine! Kaj pomaga, ako nam ljuba vigred lepo prihodnost oznanuje, ker pa se da j ne le nimajo kaj na prodaj postaviti, temuč še k ognju ne kaj pristaviti? Z nami vred morali bodo torej tudi vojaki potrpeti! Pri tej priliki naj tudi pobaram, kdo je prav za prav kriv, ali kje tiče ovire, da se iz Labudskega trga na Libeliče že vendar enkrat kako varno brodovje ne napravi, da bi se na vrvi prepeljavalo? Ne vem, da nihče ni še te potrebe v misel vzel, akoravno jo vsak pri prvi priči vidi! Kolikokrat mora ta ali uni po celo uro klicati, predno se „Karontu“ t. j. brodniku poljubi, svojo šajko valovom zročiti; zraven pa je še pogostoma v nevarnosti, da bo v Dravo štrbonknil! Ali bi se mar ne izplačalo, narediti ga? Ali naj bo sebičnost enega vsem domačim kakor ptujcem, v nevarnost, v zamudo in kvar? Podrezajte, podrezajte to reč, kateri imate pri tem kaj govoriti!

Ker se pa sedaj najbolj o vojski govorica suče, za vojsko pa se potrebujejo novci, poslušajte, kje se dobijo! — Peklenšček postal je tak dober mož, da jih donaša tem, ki si vedó njegove svete v dobro obrniti. Pripoveduje se pri nas te dni in je neki gola resnica, da se je v P. mestu nekemu kuharju Talijanjanu sanjalo, da sta se srečala s peklenščekom, ki je tako veliko vrečo denarjev cmaril, da mu je teže pot po obrazu lil. Nagovorivši ga mu reče: Ako hočeš še ti toliko denarjev imeti, stavi te tri števitke: 20, 24, 90. Te sanje pripoveduje kuhar brž drugi den svojim tovaršem zidarjem. Trije izmed njih gredo in jih res stavijo. Ali kuhar sam ni porabil ove zlate dobe, kjer bi se bil lahko pod vrečo novcev potil, in kuhinjo s polento vred zanjprej komu drugemu prepustil. Zadelata sta dva v tovaršiji okoli 700 for., in tretji samoč ravno toliko. Glejte torej, če ni res peklenšček naposled dober mož postal?! Naj bi se pač zopet ne spridil in se s tacimi sveti ne naveličal, marveč se še marsikje oglašil; — vsaj priložnost v sedanjih časih ne bode se mu zmanjkalo, dobrote skazovati!

Iz Šent-Lorenca v puščavi. (Pokopališče; dr. Vogrin.) Dobili smo novo pokopališče, ktero je stalo s križem vred čez 4000 gld. Res lep denar za naše hude čase! Zraven pa še vidimo, da se zid, ki ograja pokopališče, že lušči in ne obeta dolgega obstanka. Da se take zidarije vendar povsod le nekako po verhu delajo in da se nekterim ne smilijo ljudje, ki potrebni denar tako terdo prislužijo! Navadni veliki križ je izdelal gospod Kšil v nemškem Gradcu. Umetno ga je izdelal, pa morebiti bi ga bil ravno tako dobro in lepo izdelal tudi kak umetnik v kakem slovenskem mestu. 22. p. m. so prečastiti in občeljubljeni škofijski viši šolski ogleda g. dr. Lovre Vogrin blagoslavljali nam pokopališče. Pri tej priložnosti so govorili zbranej množici slovensko besedo tako jederno in ginljivo, da je marsikdo solze točil. Imenovani gospod so izkušen šolnik in dober Slovenec pa ne spadajo v versto tistih, ki so tudi viši šolski ogledi, pa ne vedó, čemu da so ljudske šole. Škoda, da taki gospodje šolo in šolske zadeve ne obesijo na kljuko in jih ne prepusté bolj previdnim in pravičnim rokam!

Iz Ljutomesa. (Naš zdanji zastopnik — daj nam odgovor! Prijazen opomin in svēt. — Letina.) Vsa leta, kar imamo v Gradcu deželni zbor, segali smo radi po časnikih in jih pridno prebirali, da bi zvedeli, kaj počenja zbor sploh, zlasti pa, kaj dela naš dež. poslanec in kako nas zastopa; ker očitno povemo, da smo mu koj sprva malo zaupali, akoravno nam je vse dobro obetal. Pa zastonj smo si oči trudili, po časopisih iskaje našega poslanca,

ker njegovega imena nismo našli več ko trikrat*), in sicer tedaj, ko se je zbornica odprla. Ljutomeržani so mu za to tudi hvaležni bili in so mu, ko je prvič prišel z Gradca, bakljado napravili! Ali od tiste dobe o našem poslancu ni bilo nič brati niti slišati, in še vedeli ne bi bili, ali je v zbornici ali ga ne, ako ne bi bili tako sklepali: ker ga ni v Ljutomeru videti, je menda že v Gradcu! Kaj bi nam pač odgovoril, ako bi ga vprašali, kaj da je prav za prav za nas storil, in v čem je nas zastopal?! — Nehoté mi tu pride na misel, kar sem bral v neki šaljivi knjižici, kako je nekda tudi neka srenja imela svojega zastopnika v zbornici; ker pa o njem nič niso brali po časnikih, kakor drugih poslancih, vprašali so ga, ko je na dom prišel, ali on nič ni govoril, ker o njem nič niso našli po časnikih? „Kaj pa da sem! Ali niste brali“ občno mrmanje, „občna živahnost in smeh“? „Se ve da smo,“ pravijo vaščani! — „No, tam sem bil tudi jaz zraven.“ — Omenjeni vaščani so menda bili zadovoljni s takim odgovorom; mi pa — dvomljivci — še imamo za nadalje ponižne opazke, preden se damo preveriti, da je bil naš poslanec za slovensko stranko, ktera je tudi naša. Kako je namreč bilo mogoče, da smo tolikokrat brali po časnikih, kako sta hrabra Herman in Razlag, kedar sta kaj nam koristnega in pravičnega zagovarjala, pri glasovanju le sama ostala za našo reč? Kje je pri enakih prilikah vselej ostal naš dež. poslanec? Ako bi bil nas zastopal, moral bi se bil glasiti pri takih priložnostih! Ker pa se ni glasil, trdimo, da ni nas zastopal, temoč samega sebe. Za to pa ga nismo volili v zbornico, — to bi bil menda sam lahko sprevidel, ko bi bil hotel! Da pa je resnično samovoljno ravnal, dokazal bom že s tem dovolj, ako povem, da neka celo pravična in ponižna prošnja, ktero je več občin podpisalo in mu jo po županu R. izročilo, ni prišla na mizo visoke zbornice. Prosimo tedaj in zahtevamo (kakor tudi „Novica“ v 14. let. listu), da nam gospoda G. in R. očitno odgovorita, kaj je krivo, da ta prošnja ni prišla v zbornico?! Ali menda naš dež. poslanec v en rog trobi z dež. poslancem pl. Waser-jem, — na kar sicer močno kaže tisti bál, ki je bil pred dvema letoma, ko nas je Waser s svojim prihodom počastil (?). Pa bo morebiti kdo rekel, da on ravno ni naš nasprotnik, ampak le nekaj indiferent ali mlačnež. — Gotovo je naš nasprotnik, če je tudi le indiferentist; kdor namreč ni z nami, je proti nam! Ker imamo mi le malo poslancev, in moramo složno delati, če hočemo kaj dodelati in doseči, — tedaj bodimo prihodnje leto varniši pri volitvi in posebno ne prezirajmo več naših slavnih rojakov dr. Sernca, Trstenjaka, Rajča, dr. Vošnjaka i. t. d., ki so sinovi iz naše sredine. Da ti naše želje in potrebe najbolj poznajo in so tudi voljni jim vstreči, ni mi treba praviti! —

Gorica in polje kažete prav dobro letino in drevje cvete tako lepo, da je kaj. —

Vanek.

V Gorici 3. maja. (Kako je sè slovenščino tukaj pri nas?) Lepo je slišati da so prišli tudi v Kanal, k našim bližnjim sosedom, nekteri Slovenci pravega korena in pomena, ki so začeli narodnost dramiti. V 16. in 17. listu „Novic“ so se oglašili in nam pokazali, da se nasprotnih „purgarjev“ ne bojijo, da se brez strahu polaščevanju ondotnega trga ustavljajo. To je hvalvredno! Le škoda, da se to majhno števílo narodnjakov med tolikim trnjen nič prav gibati ne more. Pa kadar bo ljudstvo oči odprlo iz dolgega spanja in videó, kako povsod okoli slovenščina krepko napreduje, tedaj se bo gotovo vse na boljše obrnilo. Ali do zdaj je slavska reč še vedno v žalostnem stanju, kakor je prvi dopisnik „Novicam“ resnično povedal. Pa drugi dopisnik, kakor

*) „Tagespošte ne beremo, morebiti ga je ta večkrat imenovala; pa tega tudi ne štejemo niti njemu v čast niti sebi v korist.“ Pis.

se mi zdi, vidi vse v lepih barvah in si domišljuje, da je slovenščina v Kanalu že velikanske korake storila, dasiravno je skoraj le na tisti stopnji, na kateri je bila leta 48. Nekteri so se v slov. matico zapisali, prav dobro; drugi pa, ki se s slovenščino širokoustijo in bi se bili lahko vpisali, tega niso storili, žalostno in škoda! — Pri družbi svetega Mohora je od tam razun duhovnov prav malo udov! Kakor smo pa slišali, bo jih že letos po prizadevanju mladega g. kaplana nekoliko več. Slovensko govorijo tam še vedno blizo tako slabo, kakor pred 18 leti, ker jo rajši vsak, kdor le more, po furlansko vreže, češ, da je to bolj „nobel“! Pa tudi zato ne napredujejo, ker slovenskih bukev in časnikov nič ne prebirajo. Prostaku manjka časa in denarja, izobraženec pa noče! — Kar drugi dopisnik „Novicam“ piše, da sodnja tudi že nekaj po slovensko uraduje, verjamemo radi in z veseljem; pa to je le malo in ena lastovka ne čini še spomladi! Da omenjeni laški uradnik že nekatere mesece tudi brez tolmača uraduje, to je njemu v čast, domačim pa v sramoto, posebno tistim, ki so z besedo vse, v djanju pa nič! Tudi narodno petje, ki se je bilo minulo zimo pričelo, je po veliki noči, kakor slišim, — uzroka ne vem — umolknilo. Slovanske cvetice tedaj v Kanalu še ne cvetó. Videli bomo pa, kako jo bodo kaj tisti poštenjaki zadeli, ki vsaj v občinski uradnji slovensko uradovanje tirjajo. Kar bom kdaj o teh rečeh zvedel, pisal ti bom, dragi „Slovenec“! Bog daj tudi kaj veselega vmes!

Čev . . .

Iz Trsta. V. — (Ljudske šole)
„Moj Bog, že spet o teh ljubih ljudskih šolah! Saj se je pač o tej reči že toliko pisarilo“, bo morda kdo zavpil. Nič ne dé, prijatli moji! Ljudske šole so predobre, prekoristne in prevažne, pa po nesreči tu in tam dozda ne še take naprave, da bi se moralo celo molčati o njih. Kakor že dobro vemo, brez takih šol bi človeštvo nižega stanu, to je, prosto ljudstvo životarilo le v stanju nevednosti in divjačnosti, ali bi skoraj djali, živinstva, kar je pa, se vé, naravnost protivno cilju in koncu njegovega življenja, ali z drugimi besedami, namenu Tistega, ki ga je vstvaril in mu podelil zadostne moči, da se po njih čedalje bolj spopolnjuje. To, kakor se zapazuje, spoznalo se je sicer tu pri nas Slovencih še precej, in vidimo, da se v resnici od nekaj let za poduk naše mladine vendar nekaj skerbi, dozda pa žal bog! nikakor ne še povsod tako, kakor bi se spodobilo in kakor tirja sama narava. Tega nas utegnejo prepričati marsiktere žalostne prikazni, med ktere moramo šteti zlasti že dobro znani novi ukaz veljavni za krajnsko deželo, po katerem je tam prisiljena slovenska mladina mučiti, mešati in motiti si glavico z nemščino (morda celo zato, da ni uradnikom in še drugim gospodom treba, ubijati si svojo s slovenščino!) Ako pa Bog da, bomo že videli, kaj da bo vendar okrožnica opravila: vemo, da tudi na vojaški granici se mladina mora učiti nemščine, pa govori se tam le — hrvaški! Narava ostane pač zmirom in povsod le to, kar je — narava! Treba bi pa vendar bilo močnega protitežja primernega, namreč slovenskih knjižic in lističev za ljudstvo, kolikor je le mogoče. — Ako imajo pa narodne ljudske šole roditi tacega sadu, kakoršnega želi vsak pravi in iskreni prijatelj človeštva, in če se ima po njih dosežati namen, v katerem so se postavile, morajo biti dobro uravnane, in imeti posebno zmožne, za učenje vnete in pridne, sicer pa vendar, se ve, tudi primerno plačane učnike in učence. Naj se v šolah tako uči, da si mladina po tem kaj tacega nabira, da jej služi za vodilo v njenem prihodnjem življenju; naj bo tedaj učenje djanjsko ali kakor se navadno (po grškem) pravi, praktično. „Pa ga ne pustim od sebe, dohler se pravne prepričam, da me je popolnoma razumel, in da je tedaj popolnoma

zapopadel, kar sem mu hotel razložiti ali primerno v glavo vtisniti“, — djaj je nek-daj prav pameten učenik koprske gimnazije. Tako naj se dela! Sè zatiranjem in zasramovanjem se ne bo nič dobrega in koristnega opravilo! Po tem zgubi mladina celo vso ljubezen do učenja ali do šole. Ako se pa ona po nekakem rabotno ali brez miselnosti (mehanično) in sploh po nekdanji, tedaj neumni navadi tako uči, da le pri poskušnjah kaj odgovarja, čeravno tam ob enem morda tudi večkrat poslušavcem dolg čas dela, potlej pa, zapustivši šolo, ne misli več na to, kar si je bila s trudom v glavo vtiskala, — kaj bodo pač po tem takem šole pomagale? Kako zaslugi si bodo pri tem učeniki in učence pridobivali? *) Od kod prihaja pa tudi ta nesrečna prikazen, da naše ljudstvo še vedno premalo mara za liste in za knjige, ki se njemu v korist na svitlo dajejo? Pa po pravici se je letos v nekem listu trdilo, češ, da tudi po tem, kakor si bo prosto ljudstvo naročevalo taci listov in knjig, bo se lahko sodilo, kaj in kako da se mladina v šolah uči. Saj pa tudi vidimo, da povsod, kjer so šole dobre, in se mladina prav uči, ljudje radi berejo omenjene liste in knjige. Ko je bilo pa tukaj pred skoraj šestimi meseci vprašanje, ali ne bi se dala napraviti mala čitavnica v neki tukajšnji precej razširjeni in naseljeni okrajini, kjer je narodna, to je slovenska šola že več ko 18 let, odgovoril je nek gospod, ki to okrajino prav dobro pozna, da to ni lahka reč, ker po njegovem prepričanju bi se tam komaj 5, recimo pet (!) oseb našlo, ki bi kaj prosto pisane ga brale. Vprašam po tem takem, kaj da je pač ta šola toliko let tam dobrega opravila, in čemu da se zanj vsako leto toliko plačuje? Pa pri vsem tem hvalisanja ne manjka! — V gorenji Istri se nahajajo pri tistih, ki so v mestne šole hodili, „Triester Zeitung“, „Vorstadt Zeitung“, „Der gerade Michel“, „Presse“, „Osservatore Triestino“ in še drugi tuji listi. Pa pri ljudstvu, kaj se neki nahaja? Nič! In vendar so tudi tam ljudske šole! — To so res žalostne reči, in želeli je, da se vendar na vso moč odstranjajo, in da prihajajo druge bolj razveseljivne namesto njih.

Gospodje! skrbite tedaj za dobro uravnava ljudskih šol!

Razne novice.

* Česka matica šteje premoženja že čez 100.000 gld.

* G. A. Zöllner, bodoči ravnatelj ljubljanskega gledišča, zavezal se je vendarle dajati vsaki mesec po dve slovenski igri, ako mu deželni odbor preskerbi igre in so mu na pomoč tudi diletanti. G. Pen u je ponudil vodstvo slovenskih iger. Pri tej priliki se derzemo opomniti ga, da bi je beržkone slabo ne zadel, ako bi tudi po družih slovenskih mestih in terjih semtertje s svojim društvom kako igro predstaviti kotel.

* Znano je, da je bil Tuvora o veliki noči poseben „train de plaisir“ v Palestino napravil in kako grozovito je med časom sebe in svojo rodbino končal. Govorilo in pisalo se je tedaj, da je bilo romarjev 209 in da so nazaj gredé v mestu Jope na cedilu ostali, ker jim ni bila pot plačana. Zdjaj pa naznanja ogerski grof Al. Forgách, da to po vsem ni res, da jih je bilo le 23 romarjev in da je bilo razun 20—25 cekinov vse drugo plačano in postrežba prav dobra. — Prav tako, sicer bila bi jim res slaba pela!

* Dva in dvajsetletni kadet Scholz, sin znanega komikarja, se je oni dan na Dunaju kaj grozovito umoril. Vsedel se je

*) Kako da se mladina na državni gimnaziji tukaj v Trstu slovenščine uči, povedali bomo v prihodnje kaj.

namreč v 4. nadstropju na okno, z nogami na dvorišče obrnjen, in ustrelil v persi, da je ob enem mahoma na tla telebil. — Strašno je, kakor se zdaj ljudje končujejo!

Ptuje dežele.

Kamorkoli se ozremo, vidimo le grozne priprave za vojsko. Od reke Skalde do Pruta, od severnega in baltiskega do sredozemskega morja — vse se je spremenilo v velik vojašk tabor, povsod se razlega vojskin hrup in rožla z orožjem! Avstrija ravna za vojsko en milijon vojakov, napravijo se tudi 5. batalijoni. Pruska je že zbrala pod orožje 245.000 mož s 40.000 konji in 480 topovi veliki poveljniki je princ Karl; Parska pripravlja okoli 25- do 30.000 vojakov; Saksouska 25.000 mož z 8000 brambovci; Virtemberška 29.000; Hanoveranska 12.000, Belgija 80.000. Tudi Švajca namerja priprave delati, ravno tako tudi Francoska, kjer se menda že kličejo vsi vojaki z dopustom k armadi. Ruska ima pa že dolgo veliko vojno ob reki Prutu postavljeno. Na vso moč pa se pripravljajo na Laškem. 310.000 mož imajo že nabranih; poklicana je tudi narodna straža, prostovoljci pa deró iz vseh krajev skupaj. Kakor „Presse“ ve povedati, znašala bo vsa vojna 350.000 mož, pa izmed teh jih zamorejo le 250.000 na Beneško poslati; pruska vojna pa bo štela 480.000 vojakov z brambovsi vred, ali izmed teh jih tudi morejo le 220.000 avstrijski vojni nasproti postaviti. Če se zraven še pomisli, da se tudi na Turškem vse giblje, da se ravna na vojsko Černogorci, Gerki in drugi, lahko rečemo, da se je skoraj vsa Evropa v kratkem v velik vojašk tabor spremenila, in da, če se kje zgrabijo, bode velika evropska vojska.

Bismark je bil 7. t. m. v smertni nevarnosti. Nek dijak, z imenom Blind, je strelil nanj, pa ga vendar ni zadel. Bismark je hudobneža sam zgrabil in ga vojakom izročil, ki se je pa še tisto noč sam umoril.

V Frankobrodu so 9. t. m. sklenili, naj se Pruska derži §. 11 zvezne ustave, ali Bismark pravi, da se Pruska hoče le braniti, nikakor pa napadati, in da če Avstrija in Saksouska ne jenjate, ne more vsemu kaj in bo druga zapela.

Te dni se je spet nekaj o miru govorilo in da predlagate Ruska in Angleška kongres, pa bo težko kaj z njim, ker Napoleonu menda ni nič zanj mar, vsaj tako je oni dan v Auxerru govoril ter rekel vpričo obilne množice, da „zaničuje pogodbe (od l. 15)“. To nam kaže, da nekako prav daje Prusom in Italijanom in da bo javeljne „neutralen“ ostal.

Še celo ameriška ljudovlada nam neki grozi in z vojsko žuga, — zavolj prostovoljcev, ki se odtod v Mehiko pošiljajo. Kaj bo?

Duhovske zadeve.

Terzaška škofija: G. Stefan Vuga, je prišel v Katinaro za administratorja, g. Matija Pirjavic je pensioniran, g. Ant. Zupančič gre za koop. v Pazin in g. Jož. Miandrusić v Novigrad (Cittanuova). G. Jan. Planinšek je dobil faro Vranjo, na njegovo mesto pride g. Jož. Orbanic, g. Janez Oballo je dobil faro Kozljak. V. Č. G. Janez Dukič se je svoji fari v Lovrani radovoljno odpovedal in je prišel za koraja k stolni cerkvi v Terstu, na njegovo mesto je prišel Andrej Sterk, bivši stolni korvikar v Terstu, za administratorja. G. Čergol Jož. je farni oskerbnik v Povirju. Umerla sta gg. Jan. Delise in Jož. Grošel, župnik v Povirju. R. I. P.!

Dunajska borsa 11. maja 1866.

Novi zlati	6.26
Srebro	129.50